

soukromých sbírek. Významnou osobností sběratelského okruhu ve druhé polovině 19. století se stal zejména zahradní architekt Eduard Fiala (1855 – 1924), znalec evropského mincovnictví a tvůrce na svou dobu kritického díla *České denáry* (Praha 1895). Z dalších dosud užívaných soupisových prací (*Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer* (1888 – 1890); *Collection Ernst Prinz zu Windischgrätz* (1895 – 1917); *Münzen und Medaillen der Welfischen Lande* (1895 – 1917); *Münzen und Medaillen Stempel-Sammlung des k.k. Hauptmünzamt in Wien* (1901 – 1906). Z dalších pracovníků je třeba uvést ředitele čáslavské školy Klimenta Čermáka (1852 – 1917) a účetního tiskárny, později kustoda numizmatické sbírky pardubického muzea Bedřicha Skrbka (1886 – 1918), autory třísvazkového díla *Mince království českého za panování rodu habsburského* (Pardubice 1891 – 1913), z moravských badatelů konečně Inocence Ladislava Červinku (1869 – 1952).

V roce 1913 se vytvořil numismatický kroužek kolem antikváře Karls Chaury (1869 – 1945), z jehož podnětu byla v roce 1919 založena v Praze Numismatická společnost československá. V odborném slova smyslu získal významné postavení v této společnosti v meziválečném období zejména JUDr. Viktor Katz (1880 – 1940), jehož práce přinesla důležité výsledky zejména při řešení chronologie nejstarších českých denárů 10. století. Po druhé světové válce zaujal toto místo znalec keltského a českého středověkého mincovnictví PhDr. Karel Castelin (1903 – 1981).

Terminologie, s níž numismatika jako historická disciplína pracuje, je většinou odvozena od pojmosloví těch oborů, v nichž se mince projevuje jako objekt nebo funkce (mincovní technika, politická ekonomie, právo, dějiny umění atd.). Ujasnění těchto pojmů je nutné v celkovém kontextu a v určité návaznosti, směřující od obecného ke zvláštnímu, tedy od peněz k minci a k platidlům.

Penězi rozumíme prostředek směny různých druhů zboží. Úlohu směnného prostředku přijímaly živelně různé ekvivalenty (tzv.

předmincovní platební prostředky), které se postupně redukovaly na dva drahé kovy: zlato a stříbro (výjimečně v Rusku od roku 1828 též platina). Peníze se v této podobě staly všeobecným ztělesněním hodnoty všech druhů zboží a nabývaly stále dalších funkcí. Můžeme je vývojově vyjádřit asi takto: a) peníze jako míra hodnoty (= podstata peněz, b) světové peníze, c) platidlo, d) oběživo, e) prostředek teaurace. Aby mohly peníze v podobě raženého kovu plnit uvedené funkce, bylo nutno jim dát určitý systém, kterému se říká *měna*.

V širším slova smyslu znamená měna druh celé existující peněžní soustavy (= zlaté + stříbrné + papírové peníze). V užším smyslu pak peněžní (měnovou a mincovní) jednotku, tj. určité množství stříbra nebo zlata (po roce 1975 jen zlata), stanovenou jakožto měřítko cen. Jevovou podobou této užší definice měny je (do určité míry ovšem) *mince*.

Pod pojmem mince rozumíme kus kovu určitého tvaru, za jehož stříž a zrna (viz níže) ručí stát nebo vydavatel mince (= mincovní pán) obrazem a opisem.

Základem měny je tedy drahý kov. Jestliže je měna určitého státu založena na oběhu jediného kovu (zlata nebo stříbra), hovoříme o tzv. *monometalismu*, jestliže souběžně obíhají zlaté a stříbrné mince, mluví se pak o tzv. *bimetalismu*.

Peněžní soustavu, tj. měnu (jako systém platebních a oběžných prostředků), tvoří tedy zpravidla souhrn plnohodnotných (tzv. kurantních) a neplnohodnotných (tzv. drobných) mincí, jakož i papírových platidel (tzv. úvěrová platidla: státopky, bankovky), která měla nahrazovat v oběhu příslušná váhová množství drahého kovu.

Obrátíme-li pozornost k jednotlivým platebním prostředkům, je třeba rozeznávat jednak jejich vnější, jednak vnitřní stránku. S oběma souvisejí některé pojmy, které je nutné vysvětlit:

Střížek je kus kovu, zpravidla okrouhlého tvaru, který je opatřen na líci i rubu ražbou. Líc (avers) je ta strana mince, na které je vyznačen obrazem a písmem vydavatel mince (tzv. mincovní pán).